

Konstitutionsutskottets betänkande 2021/22:KU6

Förstärkt skydd för väljare vid röstmottagning

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen antar regeringens förslag om ändring i vallagen.

Vidare föreslår utskottet att riksdagen tillkännager för regeringen att det bör införas bestämmelser om att en röstmottagare ska vara närvarande när en väljare får biträde vid röstningen eller med att ta sina valsedlar bakom avskärmningen, men att en utvärdering vid valen 2022 först bör genomföras.

Lagförslagen innebär bl.a. följande.

- Valnämnderna och utlandsmyndigheterna tar över ansvaret för att lägga ut samtliga valsedlar i val- och röstningslokalerna.
- Valmyndigheten ges ett uttryckligt ansvar för att inför varje val ta fram utbildningsmaterial om valet. Materialet ska tillhandahållas länsstyrelserna och valnämnderna.
- Det klargörs att den som inte följer röstmottagarnas anvisningar får uppmanas att tillfälligt lämna val- eller röstningslokalen, om det är av väsentlig betydelse för att genomföra röstmottagningen.
- Det förtydligas att väljaren ska välja sina valsedlar och göra i ordning sina röster i enskildhet.
- Väljare som på grund av funktionsnedsättning eller liknande inte själva kan ta sina valsedlar på den avskärmade plats där valsedlarna finns utlagda ska på begäran få hjälp med detta av röstmottagarna. En sådan väljare får också anlita någon annan person som hjälper honom eller henne med detta.

Tre följdmotioner har väckts med anledning av propositionen. Utskottet tillstyrker delvis yrkanden om biträde åt väljare och avstyrker övriga motionsyrkanden.

I betänkandet finns åtta reservationer (M, SD, C, L) och ett särskilt yttrande (V).

Behandlade förslag

Proposition 2021/22:52 Förstärkt skydd för väljare vid röstmottagning.

Elva yrkanden i följdmotioner.

16 yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2020/21 och 2021/22.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	4
Redogörelse för ärendet	6
Ärendet och dess beredning	6
Bakgrund	6
Propositionens huvudsakliga innehåll	7
Utskottets överväganden	8
Förstärkt skydd för väljare vid röstmottagning	8
Valsedelssystemet och tillhandahållandet av valsedlar	13
Ordförande vid röstmottagning i en röstningslokal	18
Ordningen på röstmottagningsstället	19
Förbudet mot propaganda	20
Röstmottagningens offentlighet	22
Biträde åt väljare	23
Tystnadsplikt	26
Reservationer	28
1. Valsedelssystemet och tillhandahållandet av valsedlar, punkt 2 (SD) ...	28
2. Valsedelssystemet och tillhandahållandet av valsedlar, punkt 2 (C)	29
3. Valsedelssystemet och tillhandahållandet av valsedlar, punkt 2 (L)	30
4. Ordförande vid röstmottagning i en röstningslokal, punkt 3 (SD)	30
5. Ordningen på röstmottagningsstället, punkt 4 (SD)	31
6. Förbudet mot propaganda, punkt 5 (SD)	31
7. Röstmottagningens offentlighet, punkt 6 (SD)	32
8. Tystnadsplikt, punkt 8 (M, SD)	32
Särskilt yttrande	34
Biträde åt väljare, punkt 7 (V)	34
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	35
Propositionen	35
Följdmotionerna	35
Motioner från allmänna motionstiden 2020/21	36
Motioner från allmänna motionstiden 2021/22	37
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag	38

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Förstärkt skydd för väljare vid röstmottagning

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i vallagen (2005:837).

Därmed bifaller riksdagen proposition 2021/22:52.

2. Valsedelsystemet och tillhandahållandet av valsedlar

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:321 av Rickard Nordin (C),

2020/21:687 av Fredrik Lindahl m.fl. (SD) yrkandena 2 och 4,

2020/21:2911 av Angelika Bengtsson (SD) yrkandena 1 och 2,

2020/21:3175 av Linda Modig m.fl. (C) yrkande 3,

2020/21:3267 av Tina Acketoft m.fl. (L) yrkande 2.1,

2020/21:3662 av Markus Wiechel m.fl. (SD),

2021/22:252 av Markus Wiechel m.fl. (SD),

2021/22:1653 av Rickard Nordin (C),

2021/22:3217 av Per Schöldberg m.fl. (C) yrkande 4,

2021/22:3287 av Matheus Enholm m.fl. (SD) yrkande 1,

2021/22:3388 av Tina Acketoft m.fl. (L) yrkandena 8.1 och 9,

2021/22:4288 av Tina Acketoft m.fl. (L) yrkande 1 och

2021/22:4289 av Matheus Enholm m.fl. (SD) yrkande 1.

Reservation 1 (SD)

Reservation 2 (C)

Reservation 3 (L)

3. Ordförande vid röstmottagning i en röstningslokal

Riksdagen avslår motion

2021/22:4289 av Matheus Enholm m.fl. (SD) yrkande 2.

Reservation 4 (SD)

4. Ordningen på röstmottagningsstället

Riksdagen avslår motion

2021/22:4289 av Matheus Enholm m.fl. (SD) yrkande 3.

Reservation 5 (SD)

5. Förbudet mot propaganda

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:687 av Fredrik Lindahl m.fl. (SD) yrkande 7,

2021/22:3287 av Matheus Enholm m.fl. (SD) yrkande 6 och

2021/22:4289 av Matheus Enholm m.fl. (SD) yrkande 4.

Reservation 6 (SD)

6. Röstmottagningens offentlighet

Riksdagen avslår motion

2021/22:4289 av Matheus Enholm m.fl. (SD) yrkande 5.

Reservation 7 (SD)

7. Biträde åt väljare

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om biträde åt väljare och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen delvis motionerna

2021/22:4288 av Tina Acketoft m.fl. (L) yrkande 2,

2021/22:4289 av Matheus Enholm m.fl. (SD) yrkande 6 och

2021/22:4290 av Karin Enström m.fl. (M) yrkande 1.

8. Tystnadsplikt

Riksdagen avslår motionerna

2021/22:4289 av Matheus Enholm m.fl. (SD) yrkande 7 och

2021/22:4290 av Karin Enström m.fl. (M) yrkande 2.

Reservation 8 (M, SD)

Stockholm den 9 december 2021

På konstitutionsutskottets vägnar

Karin Enström

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Karin Enström (M), Hans Ekström (S), Lars Jilmstad (M), Matheus Enholm (SD), Per-Arne Håkansson (S), Per Schöldberg (C), Mia Sydow Mölleby (V), Ida Drougge (M), Fredrik Lindahl (SD), Tuve Skånberg (KD), Daniel Andersson (S), Tina Acketoft (L), Anna Sibinska (MP), Erik Ottoson (M), Thomas Hammarberg (S), Maria Strömkvist (S) och Lars Andersson (SD).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I betänkandet behandlas proposition 2021/22:52 Förstärkt skydd för väljare vid röstmottagning. Regeringens förslag till riksdagsbeslut återges i bilaga 1 och regeringens lagförslag i bilaga 2. I propositionen finns en redogörelse för ärendet och dess beredning fram t.o.m. propositionen.

Det har väckts tre motioner med anledning av propositionen. I betänkandet behandlas också 16 motionsyrkanden från allmänna motionstiden 2020/21 och 2021/22. Förslagen i motionerna finns i bilaga 1.

Bakgrund

Frågan om att stärka skyddet för valhemligheten genom ändringar i fråga om kraven på hur valseklarna görs tillgängliga i anslutning till ett röstmottagningsställe behandlades av 2015 års vallagsutredning. Utredningen föreslog att valseklarna skulle placeras innanför valskärmarna i en ny form av valbås (SOU 2016:71). Bakgrunden till förslaget var att den plats där valseklar lades ut i eller i anslutning till röstmottagningsställena normalt var öppen för full insyn från andra väljare när en väljare skulle ta sina valseklar. Det kunde innebära att väljare upplevde att deras valhemlighet röjdes i samband med att de tog valseklar. Med anledning av de invändningar som framfördes mot utredningens förslag gick regeringen dock inte vidare med förslaget.

I syfte att ytterligare stärka skyddet för valhemligheten och därmed även minska risken för att väljare utsätts för otillbörlig påverkan i samband med röstningen föreslog regeringen i propositionen Stärkt skydd för valhemligheten (prop. 2017/18:286) ändringar i vallagen som bl.a. innebar att den plats i, eller i anslutning till, en val- eller röstningslokal där valseklar läggs ut ska vara avskärmd från insyn från andra väljare (8 kap. 2 § vallagen). Riksdagen antog regeringens förslag till ändrad lagstiftning (bet. 2018/19:KU12, rskr. 2018/19:35).

Förfarandet med avskärmningar av valseklar tillämpades för första gången vid valet till Europaparlamentet den 26 maj 2019.

Regeringen beslutade i mars 2020 att ge en parlamentariskt sammansatt kommitté i uppdrag att se över delar av valsystemet (dir. 2020:30). Kommittén tog namnet 2020 års valutredning (kommittén).

Kommittén överlämnade i januari 2021 delbetänkandet Förstärkt skydd för väljarna vid röstmottagningen (SOU 2021:7).

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslår regeringen ändringar i vallagen (2005:837) för att stärka väljarnas skydd vid röstmottagningen och skyddet för valhemligheten.

Regeringen redovisar även i propositionen sina bedömningar av ett antal frågor. Bland annat bedömer regeringen att tillämpningen av reformen med avskärmningar av valsedelställ bör utvärderas efter 2022 års val till riksdagen, regionfullmäktige och kommunfullmäktige.

Utskottets överväganden

Förstärkt skydd för väljare vid röstmottagning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i vallagen.

Propositionen

Ansvaret för att lägga ut valsedlar

Regeringen föreslår att de partier som deltar i val ska kunna ge väljarna tillgång till sina valsedlar på ett röstmottagningsställe. Det ska dock vara valnämnden eller utlandsmyndigheten som lägger ut valsedlarna på den avskärade plats som anordnats för ändamålet.

Enligt 8 kap. 2 § vallagen ska det i anslutning till ett röstmottagningsställe, dvs. i en val- eller röstningslokal, ordnas en lämplig plats där valsedlar kan läggas ut för att möjliggöra för väljare att få tillgång till valsedlar.

Ansvaret för att väljarna har tillgång till valsedlar på ett röstmottagningsställe är i dag delat mellan valadministrationen och partierna.

Av propositionen framgår att valadministrationen ansvarar för att väljarna har tillgång till s.k. blanka valsedlar (valsedlar med enbart valbeteckning) i samtliga val- och röstningslokaler under hela röstmottagningen. Valadministrationen ansvarar också för att väljarna i samtliga val- och röstningslokaler även har tillgång till s.k. partivalsedlar (valsedlar med parti- och valbeteckning) för de partier som fått mer än 1 procent av rösterna i hela landet i något av de två senaste riksdagsvalen eller som är representerade i det aktuella region- eller kommunfullmäktige och som begär det av valadministrationen. Vidare ansvarar valadministrationen för att väljarna i samtliga val- och röstningslokaler vid val till Europaparlamentet har tillgång till partivalsedlar för de partier som vid något av de senaste två valen till Europaparlamentet har fått mer än 1 procent av rösterna i hela landet. För det fall ett sådant parti vid val till Europaparlamentet går fram med en enda s.k. namnvalsedel (valsedel med parti- och valbeteckning samt uppgifter om kandidater) för hela landet ska väljarna i stället ha tillgång till sådana valsedlar om partiet begär det av valadministrationen.

Valadministrationen ansvarar för att allt valmaterial som valadministrationen är skyldig att tillhandahålla finns på plats på röstmottagningsställena. Det är de lokala valmyndigheterna – kommunernas valnämnder eller utlandsmyndigheter – som ansvarar för att det finns valsedlar utlagda i den omfattning som föreskrivs.

Vidare gäller i dag att de partier som deltar i valen också ska kunna lägga ut sina valsedlar, dvs. sådana valsedlar som inte valadministrationen ansvarar för att väljarna ska få tillgång till, på den plats som anordnats för detta

ändamål. Det innebär att det är partierna som svarar för att dels distribuera sådana valsedlar till samtliga val- och röstningslokaler, dels placera dessa valsedlar på den anordnade platsen. Med undantag för val till Europaparlamentet i vissa fall anses partierna i dag ha det fulla ansvaret för att lägga ut sina s.k. namnvalsedlar i val- och röstningslokalerna.

Ansvaret för ordningen på röstmottagningsstället, bl.a. att hålla ordning bland valsedlarna och kontrollera att valsedlarna finns utlagda under hela röstmottagningen, ligger enligt 8 kap. 4 § vallagen på röstmottagarna.

Vidare anförs i propositionen att det av 3 kap. 1 § regeringsformen bl.a. framgår att riksdagen utses genom fria, hemliga och direkta val och att röstning sker på ett parti med möjlighet för väljarna att lämna en särskild personröst. Det grundläggande syftet med vallagens bestämmelser om genomförande av val är att reglera formerna för medborgarnas demokratiska delaktighet i den representativa demokratin och tillgodose de krav som ställs upp i regeringsformen, med det övergripande ändamålet att säkerställa riktiga och demokratiskt legitima valresultat. I propositionen anförs också att det är av största vikt att det bland både väljarna och de politiska partierna finns ett stort förtroende för valsystemets förutsättningar att uppnå detta.

Det anförs vidare i propositionen att ordningen bland valsedlarna är av grundläggande betydelse för allmänhetens förtroende för valsystemets förmåga att genomföra demokratiska och säkra val. För att röstningen ska kunna genomföras effektivt och utan avbrott i väljarflödet behöver alla valsedlar finnas tillgängliga för väljaren bakom avskärmningen vid varje tillfälle. Erfarenheter från de senaste valen visar att det förekommit att valsedlar stulits eller gömts men också att felaktiga rykten spridits om försvunna valsedlar. Enligt regeringens uppfattning går det inte att bortse från att sabotage och oordning kan skada allmänhetens förtroende för valsystemets oberoende och i värsta fall leda till omval.

Regeringen anser att övervägande skäl talar för att valnämnderna ska ansvara för att lägga ut de valsedlar som partierna i dag ansvarar för att lägga ut. Regeringen föreslår att även utlandsmyndigheternas ansvar uttryckligen ska framgå. I och med att valnämnderna och utlandsmyndigheterna ges ansvar för all utläggning av valsedlar får de enligt propositionen bättre möjligheter att planera sina kontroller och påfyllnad av valsedlarna utifrån den väljartillströmning och ordning som råder i lokalen.

Presentationen av valsedlar

Regeringen föreslår att det av vallagen uttryckligen ska framgå att valsedlarna ska presenteras på ett likformigt sätt. I propositionen anförs att förslaget förtydligar vad som i praktiken redan anses gälla.

Utformningen och placeringen av avskärmningarna

Regeringen bedömer att den närmare utformningen av avskärmningarna av valsedelställen inte bör författningsregleras.

Utbildning av röstmottagare

Regeringen föreslår att det tydliggörs i vallagen att Valmyndigheten inför varje val ska ta fram utbildningsmaterial om valet.

Valmyndigheten har utvecklat och tillhandahållit utbildningsmaterial för röstmottagare för att underlätta för valnämnderna och främja ett enhetligt förfarande vid röstmottagningen.

Regeringen anser att Valmyndigheten även fortsättningsvis ska ansvara för att utveckla och tillhandahålla utbildningsmaterial för länsstyrelser och valnämnder samt att detta ansvar bör framgå av vallagen.

Vidare anförs i propositionen att en stor majoritet av kommunerna uttrycker behov av att ta fram ett eget utbildningsmaterial om lokala förhållanden, t.ex. om tillgången till ordningsvakter och säkerhetsrutiner samt lokala beslut som valnämnden har fattat om röstmottagningen i den egna kommunen. Det motiverar att det även i fortsättningen bör finnas en möjlighet för valnämnderna att använda sig av ett eget utbildningsmaterial som komplement till – eller delvis i stället för – Valmyndighetens utbildningsmaterial om det behövs för att anpassa utbildningen till lokala förhållanden.

Ordningen på röstmottagningsstället

Regeringen föreslår att det tydliggörs i vallagen att den som inte följer röstmottagarnas anvisningar får uppmanas att tillfälligt lämna lokalen eller utrymmet, om det är av väsentlig betydelse för genomförandet av röstmottagningen.

I propositionen anförs att röstmottagarna ansvarar för att ordningen på röstmottagningsstället upprätthålls. Den som finns i lokalen eller i ett utrymme intill denna ska rätta sig efter de anvisningar som röstmottagarna ger för att röstmottagningen ska kunna genomföras. Om det blir en sådan oordning att den inte kan avstyras får röstmottagningen tillfälligt avbrytas (8 kap. 4 § vallagen). Det är alltså på röstmottagarna som ska se till att förhållandena på röstmottagningsstället är sådana att vallagens krav upprätthålls.

Vidare framgår det av propositionen att omkring var sjätte kommun haft problem med försök till sabotage, ordningsstörningar eller andra hot mot genomförandet av valen eller tilltron till valresultatet i samband med valen till riksdagen, landstings- och kommunfullmäktige 2018. Flera kommuner har uppgett att det förekommit hot, våld, rasism och andra kränkningar mot röstmottagare på röstmottagningsställen.

För regeringen är det av grundläggande betydelse att alla väljare kan rösta under trygga former. Varje påstående om hot mot väljare eller röstmottagare på röstmottagningsställen och försök till otillbörlig påverkan måste därför tas på allvar. För att väljarnas skydd mot olika former av påverkan vid röstningen ska kunna upprätthållas måste röstmottagarna ha kunskap om vilka befogenheter de har och vilka metoder som kan användas för att lugna ned situationer som riskerar att eskalera.

Regeringen anser att det finns ett värde i att röstmottagarnas befogenheter förtydligas i vallagen. För att undvika att bestämmelsen tolkas som att den ger röstmottagarna en befogenhet att avvisa en person från röstmottagningsstället, eventuellt med fysiskt tvång eller våld, bör den enligt regeringens mening formuleras så att den som inte rättar sig efter de anvisningar som röstmottagarna ger för att röstmottagningen ska kunna genomföras får uppmanas att lämna röstmottagningsstället. I propositionen understryks att förslaget inte rör sig om ett tvångsmedel utan att det är ett förtydligande av röstmottagarnas befogenhet att tydligt markera för den som inte följer en anvisning, att han eller hon ska lämna lokalen. Om en person inte rättar sig efter en sådan markering kan det på samma sätt som i dag bli aktuellt att tillkalla t.ex. polis för att avlägsna personen från platsen. Uppmaningen är tillfällig till sin natur och den som har uppmanats att lämna lokalen kan inte hindras från att återvända till röstmottagningsstället för att rösta.

Tillträdet till platsen där valsedlarna finns utlagda

Regeringen föreslår att det tydliggörs i vallagen att väljarna var för sig ska kunna ta sina valsedlar utan insyn.

I propositionen anförs att regeringens avsikt med reformen med avskärningar av valsedelställen var att stärka skyddet för valhemligheten. Syftet var att skydda väljarnas valhemlighet, som vissa väljare kunde uppleva som oskyddad i samband med att de tog valsedlar. Regeringen uttalade i det lagstiftningsärendet att för att kravet på väljarens enskildhet ska vara uppfyllt bör det krävas att valsedelstället effektivt skyddas från insyn från andra väljare så att en väljare erbjuds en möjlighet att välja sina valsedlar utan påverkan och insyn från andra väljare. Det som nu föreslås innebär ett förtydligande av detta. Att förtydliga att väljarna var för sig ska kunna ta sina valsedlar utan insyn kan enligt regeringen bidra till att ytterligare stärka väljarnas skydd mot påverkan och insyn vid valet av valsedlar.

Biträde åt väljare vid valet av valsedlar

Regeringen föreslår att väljare som på grund av funktionsnedsättning eller liknande inte själva kan ta sina valsedlar på den avskärmade plats där valsedlarna finns utlagda på begäran ska få hjälp med detta av röstmottagarna i den utsträckning som behövs. En sådan väljare ska också kunna anlita någon annan person som hjälper honom eller henne med detta.

I propositionen anförs att enligt den ordning som gäller i dag ska väljare som på grund av funktionsnedsättning eller liknande inte själva kan göra i ordning sina röster på begäran få hjälp med detta av röstmottagarna i den utsträckning som behövs. En sådan väljare får också anlita någon annan person som hjälper honom eller henne vid röstningen (7 kap. 3 § andra stycket vallagen). Någon motsvarande rätt för väljare som behöver hjälp med att ta sina valsedlar från den avskärmade platsen där valsedlar läggs ut framgår inte uttryckligen av vallagen (jfr 8 kap. 2 § vallagen).

Förslaget innebär bl.a. att det klargörs att rätten för väljare med funktionsnedsättning eller liknande att få hjälp av röstmottagarna på ett röstmottagningsställe även gäller då väljaren förser sig med sina valsedlar bakom det avskärmade valsedelstället. Ett sådant klargörande kan enligt regeringen bidra till att ytterligare stärka skyddet för valhemligheten och får anses ligga väl i linje med reformen med avskärmningar av valsedelställen.

Regeringen föreslår också att det ska klargöras att väljaren får anlita inte bara röstmottagarna utan även någon annan person som hjälper honom eller henne att ta sina valsedlar på den avskärmade plats där dessa finns utlagda.

Tydligare reglering av valhemligheten vid röstning

Regeringen föreslår att det tydliggörs i vallagen att varje väljare ska vara ensam bakom en valskärm och själv göra i ordning sina röster där.

I vallagen anges i dag att väljare ska göra i ordning sina röster bakom en valskärm och därefter lämna valkuverten till röstmottagarna (7 kap. 3 § första stycket).

I propositionen anförs att det är av grundläggande betydelse för demokratin att valen är fria och hemliga. Gruppröstning innebär ett hot mot väljarnas rätt att själva få bestämma vilket parti de vill rösta på. Regeringen anser att det är angeläget att vallagen klart och tydligt anger vad som gäller vid röstning.

Bestämmelsen bör enligt regeringen förtydligas så att det framgår att varje väljare ska vara ensam bakom en valskärm och själv göra i ordning sina röster där.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill framhålla att väljarnas skydd vid röstmottagningen och skyddet för valhemligheten är av grundläggande betydelse för demokratin. Att riksdagen utses genom fria, hemliga och direkta val framgår av 3 kap. 1 § regeringsformen.

Förslagen i propositionen bidrar till att stärka väljarnas skydd vid röstmottagningen och skyddet för valhemligheten. Utskottet föreslår därför att riksdagen antar regeringens lagförslag.

Valsedelsystemet och tillhandahållandet av valsedlar

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om valsedelsystemet och tillhandahållandet av valsedlar.

Jämför reservation 1 (SD), 2 (C) och 3 (L).

Propositionen

I propositionen anförs att frågan om valsedelsystemet inte bör ingå i utvärderingen av reformen med avskärmningar av valsedelsställ efter 2022 års val.

Av propositionen framgår att kommittén i sitt delbetänkande menade att de utmaningar som finns för att få avskärmningarna av valsedelsställ att fungera försvåras av det stora antalet valsedlar, och kommittén ansåg att frågan om valsedelsystemet kan ingå utvärderingen.

I propositionen anförs att det skulle vara en mycket genomgripande åtgärd att göra förändringar i valsedelsystemet. Det svenska valsystemet bygger enligt propositionen på långvariga traditioner. Det är ett system som väljarna och de politiska partierna känner igen, vilket är viktigt att värna. Det har anpassats bl.a. till de behov som finns för att tillgodose partiernas önskemål om att kunna göra det tydligt för väljare vilka kandidater som ställer upp i valet, för att ge utrymme att utforma olika listtyper för olika väljargrupper och för att kunna göra personvalet mera tillgängligt och jämlikt för alla kandidater och väljare. Formerna för hur valet med olika valsedlar går till påverkar också bl.a. i vilken ordning ersättare utses efter en avgången ledamot, s.k. listtrohet. Regeringen ifrågasätter inte att utformningen av regleringen om valsedlar har en inverkan på förutsättningarna i arbetet med att säkerställa valhemligheten men anser inte att det i detta lagstiftningsärende framkommit tillräckliga skäl för att ta initiativ till en bredare översyn av valsedelsystemet.

Motionerna

I kommittémotion 2021/22:4289 av Matheus Enholm m.fl. (SD) yrkande 1 föreslås att valsedelsystemet utreds och reformeras. I likhet med kommittén anser motionärerna att även valsedelsystemet som helhet kan utvärderas. I förlängningen bör enligt motionärerna ett system med gemensamma valsedlar införas. I motionen hänvisas till Valmyndighetens erfarenhetsrapport från valen 2018 och Riksrevisionens granskningsrapport RiR 2019:35.

Fredrik Lindahl m.fl. (SD) föreslår i kommittémotion 2020/21:687 tillkännagivanden om att dels utreda ett system med gemensamma valsedlar (yrkande 2), dels ordningen med att tillhandahålla valsedlar bakom skärmar ska upphöra (yrkande 4). Motionärerna anför att ett system med gemensamma valsedlar skulle bidra till att stärka valhemligheten och minska valfusket.

Utöver detta finns enligt motionärerna också miljövinster med förslaget. En ytterligare fördel med gemensamma valsedlar är enligt motionärerna att den nya ordningen med att hålla valsedelbåsen avskärmade blir överflödig. Även i motionerna 2020/21:3662 och 2021/22:252 av Markus Wiechel m.fl. (SD) föreslås ett system med gemensamma valsedlar. I kommittémotion 2021/22:3287 av Matheus Enholm m.fl. (SD) yrkande 1 föreslås också att ett system med gemensamma valsedlar bör utredas.

I motion 2020/21:2911 av Angelika Bengtsson (SD) föreslås dels en översyn av hur valhemligheten kan bevaras i samband med att väljarna tar sina valsedlar (yrkande 1), dels att ett system med gemensamma valsedlar införs (yrkande 2).

Linda Modig m.fl. (C) föreslår i kommittémotion 2021/21:3175 yrkande 3 att man utreder hur ett förändrat, förbättrat och förstärkt valsedelssystem kan se ut. Motionärerna hänvisar bl.a. till att Valmyndighetens föreslagit att valsedelssystemet bör ses över i sin helhet med sikte på ett förenklat, förbättrat och mindre sårbart system, där man särskilt överväger användningen av neutrala valsedlar och ett system med tryck av en valsedel per val och person.

Även i kommittémotion 2021/22:3217 av Per Schöldberg m.fl. (C) yrkande 4 föreslås en förändring av valsystemet. Motionärerna hänvisar till att Valmyndigheten i bl.a. erfarenhetsrapporter efter de senaste tre allmänna valen lyft fram behovet av en översyn av valsedelssystemet. Vidare anför motionärerna att den internationella valobservationsinsatsen vid 2018 års val från Organisationen för säkerhet och samarbete i Europas (OSSE) kontor för demokratiska institutioner och mänskliga rättigheter (ODIHR) har uppmärksammat behovet av en översyn. I motionen hänvisas också till att Riksrevisionen i en granskning av valförfarandet bl.a. gjort bedömningen att valsedelstätt sannolikt inte skulle behöva avskämmas med ett annat system för valsedlar.

I motionerna 2020/21:321 och 2021/22:1653 av Rickard Nordin (C) föreslås ett system med utskrivbara valsedlar i vallokaler.

Tina Acketoft m.fl. (L) föreslår i kommittémotion 2021/22:4288 yrkande 1 en utredning om alternativa valsedelssystem. Motionärerna anför att kommittén enhälligt framhöll i sitt delbetänkande att en sådan utredning kan ingå i den utvärdering som bör göras efter 2022 års val. Vidare pekar motionärerna på att både Valmyndigheten och Riksrevisionen har föreslagit detta. Även i kommittémotion 2020/21:3267 av Tina Acketoft m.fl. (L) yrkande 2 i denna del föreslås en översyn av valsedelssystemet. I kommittémotion 2021/22:3388 av Tina Acketoft m.fl. (L) föreslås också en översyn av valsedelssystemet (yrkande 8 i denna del) samt av valsäkerheten och valhemligheten (yrkande 9).

Valmyndighetens erfarenhetsrapporter

Valmyndigheten fick i regleringsbrev 2018/01042/D i uppdrag av regeringen att senast den 1 mars 2019 lämna en erfarenhetsrapport från 2018 års val till

riksdagen, kommunfullmäktige och landstingsfullmäktige. Valmyndigheten publicerade den 15 februari 2019 rapporten Erfarenheter från valen 2018.

I rapporten föreslog Valmyndigheten ett flertal författningsändringar. Bland annat föreslog Valmyndigheten att valedelsystemet skulle ses över i sin helhet, med sikte på ett förenklat, förbättrat och mindre sårbart system samt att användningen av neutrala valedlar och ett system med tryck av en valedel per val och person särskilt borde övervägas (s. 23 f.).

Valmyndigheten anförde att den i erfarenhetsrapporter efter valen 2010 och 2014 och i remissvar hade påtalat behovet av en översyn av valedelsystemet. Valmyndigheten ansåg i rapporten att behovet av ett nytt valedelsystem var både stort och brådskande. Ett nytt valedelsystem med en betydligt mindre mängd valedlar, både totalt och när det gäller olika typer av valedlar, skulle enligt Valmyndigheten ta bort ett antal av de största sårbarheterna i valedsystemet. Vidare anfördes att det nuvarande valedelsystemet orsakar problem som undergräver förtroendet för valet som helhet. Valmyndigheten förespråkade ett nytt valedelsystem som fortfarande är pappersbaserat men som innebär färre tryckta valedlar per person.

Valmyndigheten fick i regleringsbrev 2018/01042/D även i uppdrag av regeringen att senast den 31 oktober 2019 lämna en erfarenhetsrapport från 2019 års val till Europaparlamentet.

Den 24 september 2019 publicerade Valmyndigheten rapporten Erfarenheter från Europaparlamentsvalet 2019 och föreslog i den ett flertal författningsändringar. Valmyndighetens samlade bedömning var att valet till Europaparlamentet genomfördes både rättssäkert och effektivt.

Valmyndigheten anförde att en nyhet i valet var att det skulle ordnas en avskärmd plats för valedlar i anslutning till, eller i, val- och röstningslokaler för att väljarna ska kunna ta valedlar utan insyn från andra och för att på så vis stärka valhemligheten. Nyheten ställde stora krav på kommunernas förberedelser inför valet, t.ex. vilka lokaler som skulle användas som röstmottagningsställen och hur avskärmningen skulle utformas. I enkätsvar till Valmyndigheten uttryckte många kommuner att de ansåg att det hade fungerat bra vid EU-valet men att de var bekymrade inför de kommande allmänna valen 2022. Då ska tre val genomföras samtidigt vilket innebär både fler valedelställen och en mycket större mängd valedlar. Det kommer även att vara ett betydligt högre valdeltagande än vid EU-valet, i vissa valdistrikt mer än det dubbla antalet röstande, vilket kommer att leda till många och långa köer. Fler valedelställen tar större plats i lokalerna och ett flertal lokaler kan behöva bytas ut av utrymmesskäl. Valmyndigheten delade kommunernas problembild, särskilt farhågan inför de allmänna valen 2022. Frågan om valedlar har blivit ett olöst problem i valadministrationen där grundproblemet, dvs. den stora mängden valedlar, aldrig blivit löst. Så länge Sverige har så många olika valedlar som presenteras och distribueras på olika sätt kommer olika problem att uppstå. Därför kvarstod Valmyndighetens bedömning att valedelsystemet är det allra viktigaste att förändra när det gäller svenska val även i rapporten om erfarenheter från Europaparlamentsvalet 2019.

Granskningsrapport från Riksrevisionen

Riksrevisionen överlämnade i november 2019 granskningsrapporten Valförfarandet – valhemlighet, träffsäkerhet och godtagbar tid (RiR 2019:35).

Riksrevisionen anförde i sin rapport att många problem som noterats i samband med granskningen kunde kopplas till det svenska systemet för valsedlar. I rapporten konstaterade Riksrevisionen att det sedan den 1 januari 2019 finns en bestämmelse i vallagen om att platsen där valsedlarna läggs ut ska vara avskärmad. Vidare anfördes att jämfört med tidigare val där avskärmning av valsedlarna vid valsedelställen saknats upplevde väljarna nu att valhemligheten skyddas bättre. Granskningen visade att avskärmningarna samtidigt försvårade för röstmottagarna att ha uppsyn över valsedlarna och förhindra sabotage av olika slag. I valet till Europaparlamentet 2019 förekom det i nio av tio kommuner att väljare dröjde kvar länge vid valsedelställen (ibland för att göra i ordning sin röst där) och att det uppstod köbildning.

I rapporten anfördes att det fanns oro för att dessa problem kommer att bli vanligare i kommande val, vilket i förlängningen kan innebära att avskärmningarna riskerar att leda till ett lägre valdeltagande. Riksrevisionen bedömde att ett antal av de problem som noterats i granskningen sannolikt skulle kunna undvikas genom ett annat system för valsedlar. Med ett annat system valsedelställen sannolikt inte behöva avskämmas. Problemen med köer, svårigheterna att hålla ordning bland valsedlar och förhindra sabotage av olika slag samt behoven av större lokaler och fler röstmottagare har också mer eller mindre direkt koppling till det nuvarande valsedelssystemet.

Riksrevisionens bedömde att ett sätt att avhjälpa dessa problem skulle kunna vara att ersätta det nuvarande valsedelssystemet med ett system som kräver färre valsedlar. För att avgöra hur ett alternativt valsedelssystem skulle kunna utformas och analysera konsekvenserna av en sådan förändring fullt ut krävs enligt Riksrevisionen att frågan utreds vidare.

Regeringen välkomnade Riksrevisionens granskning och instämde delvis i rekommendationerna för att underlätta det lokala arbetet med att genomföra val (skr. 2019/20:141). Regeringen ansåg dock inte att det fanns tillräckliga skäl för att ta initiativ till en bredare översyn av valsedelssystemet. Däremot ansåg regeringen att det fanns anledning att utreda behovet av mindre förändringar inom ramen för det nuvarande systemet och hade därför beslutat att ge en parlamentariskt sammansatt kommitté i uppdrag att utreda delar av valsystemet. Konstitutionsutskottet behandlade regeringens skrivelse i betänkande 2019/20:KU23, se nedan.

Tidigare behandling

Utskottet har tidigare behandlat olika förslag till förändringar av valsedelssystemet, senast i betänkande 2019/20:KU12. Utskottet anförde bl.a. följande:

En självklar utgångspunkt är att valsystemet ska vara tillförlitligt och att de som röstar ska kunna vara säkra på att deras röst verkligen räknas. Av

Valmyndighetens erfarenhetsrapporter framgår att valen 2018 och 2019 genomfördes både rättssäkert och effektivt.

Utskottet, som inte utesluter att utformningen av valsedlarna bl.a. kan ha en inverkan på förutsättningarna för att säkerställa valhemligheten, vill framhålla att det finns en långvarig tradition av att inte göra några betydande förändringar av valsystemet utan en bred parlamentarisk förankring. Som framgått ovan ingår det inte i direktiven till den parlamentariskt sammansatta kommitté som ska göra en översyn av valsystemet, att se över valsedelssystemet (dir. 2020:30). Utskottet vill även framhålla att valsedelssystemet inte enbart kan bedömas från en valadministrativ synpunkt, utan det måste ses i ett bredare sammanhang som inkluderar väljarna och de politiska partierna.

Utskottet är mot ovannämnda bakgrund inte berett att föreslå något initiativ för att förändra valsedelssystemet och avstyrker därför motionsyrkandena.

Sverigedemokraterna och Centerpartiet reserverade sig.

Vid behandlingen av regeringens skrivelse med anledning av Riksrevisionens granskningsrapport om valförfarandet (skr. 2019/20:141) anförde utskottet följande (bet. 2019/20:KU23):

För att demokratin ska fungera är ett väl avvägt och i praktiken välfungerande valsystem av fundamental betydelse. Som Riksrevisionen anför är det därför betydelsefullt att granskningar genomförs utifrån ett nationellt perspektiv med jämna mellanrum för att skapa insyn och möjliggöra en kontinuerlig utveckling av systemets funktionalitet. Riksrevisionens granskning har därför stort värde.

Granskningen visar bl.a. att valhemligheten i vallokaler är väl skyddad i och med de nya avskärmningarna av valsedlar, men att de samtidigt orsakar en rad problem i vallokaler med betydande risker för valdeltagandet framöver. Utskottet noterar att regeringen har tillsatt en parlamentariskt sammansatt kommitté som bl.a. ska utvärdera reformen med avskärmningar av valsedelsställ (dir. 2020:30).

I granskningsrapporten anför Riksrevisionen att många av de problem som iakttagits vid granskningen kan kopplas till det svenska systemet för valsedlar. I betänkande 2019/20:KU12 behandlar utskottet motionsyrkanden om valsedelssystemet och avstyrker dessa yrkanden. Med hänvisning till ställningstagandet i det betänkandet avstyrker utskottet yrkandet i följdmotionen.

Utskottet föreslår att riksdagen lägger regeringens skrivelse till handlingarna.

Sverigedemokraterna reserverade sig.

Utskottets ställningstagande

Det svenska valsystemet bygger på långvariga traditioner. Det är av betydelse att både partierna och väljarna känner till systemet. Valsedelssystemet kan inte enbart bedömas från en valadministrativ synpunkt, utan det måste ses i ett bredare sammanhang som inkluderar väljarna och de politiska partierna. Som utskottet tidigare har framhållit kan det inte uteslutas att utformningen av valsedlarna bl.a. kan ha en inverkan på förutsättningarna för att säkerställa valhemligheten. Utskottet anser dock inte att det finns tillräckliga skäl för att ta initiativ till att utvärdera och utreda valsedelssystemet eller till ändringar av det.

I propositionen anför regeringen att reformen med avskärmningar av valsedelstätt bör utvärderas efter 2022 års val. Utskottet anser att man bör avvakta denna utvärdering innan behov av ändringar av ordningen övervägs.

Utskottet avstyrker motionsyrkandena.

Ordförande vid röstmottagning i en röstningslokal

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om ordförande vid röstmottagning i en röstningslokal.

Jämför reservation 4 (SD).

Propositionen

Regeringen bedömer att det inte bör införas något lagstadgat krav på att en av de närvarande röstmottagarna ska vara ordförande vid röstmottagning i en röstningslokal.

Av propositionen framgår att det för varje valdistrikt ska utses minst fyra röstmottagare, varav en ordförande och en ersättare för ordföranden (3 kap. 4 § vallagen). Bestämmelserna är endast tillämpliga i fråga om vallokaler (se prop. 2004/05:163 s. 111). På varje röstmottagningsställe (en val- eller röstningslokal) ska det finnas så många röstmottagare som behövs för att röstmottagningen ska kunna genomföras. Vid röstmottagning i en vallokal ska minst tre av röstmottagarna vara närvarande, varav en ska vara ordförande eller ordförandens ersättare. Vid röstmottagning i en röstningslokal ska minst två röstmottagare vara närvarande (3 kap. 6 § vallagen). Till skillnad från vad som gäller för vallokaler förordnas inte någon ordförande eller ersättare för ordföranden till röstmottagningen i röstningslokalerna.

Av propositionen framgår att kommittén i sitt delbetänkande menade att röstmottagarna i en röstningslokal i stort sett har samma uppgifter som röstmottagarna i en vallokal, med undantag för den preliminära rösträkningen på valkällan. Kommittén pekade på att flera röstningslokaler tar emot ett stort antal röstande och därmed har behov av fler röstmottagare än minimikravet. Enligt kommittén talar dessa skäl för att det måste finnas någon av röstmottagarna som för ordet och har det yttersta ansvaret i röstningslokalerna. Kommittén ansåg att inte minst väljarna har ett intresse av att veta vem av röstmottagarna en väljare alltid kan vända sig till. Kommittén angav att det är en ordning som närmast undantagslöst tillämpas i alla organisationer, offentliga som privata. Det var mot den bakgrunden som kommittén föreslog att en av de närvarande röstmottagarna vid förtidsröstningen ska inneha rollen som ordförande för röstmottagningen.

Regeringen bedömer dock att det finns en risk för att förslaget försvårar möjligheterna att rekrytera röstmottagare. Mycket talar även för att förslaget om det genomförs skulle leda till svårigheter att bemanna röstningslokaler

under förtidsröstningsperioden. Enligt regeringen kan det inte uteslutas att försämrade möjligheter att bemanna röstningslokaler kan leda till att kommunerna kan tillhandahålla färre röstmottagningsställen och att väljarnas resväg till röstmottagningsställena ökar. Ett längre avstånd till val- eller röstningslokalen kan i sin tur innebära att vissa väljare avstår från att rösta och medföra negativa konsekvenser för valdeltagandet i landet. Vidare torde behovet av ordförande vara mindre i en röstningslokal än i en vallokal eftersom arbetsuppgifterna för röstmottagare i röstningslokaler inte är lika omfattande som för röstmottagare i vallokaler.

Motionen

I kommittémotion 2021/22:4289 av Matheus Enholm m.fl. (SD) yrkande 2 föreslås att en av de närvarande röstmottagarna i en röstningslokal ska vara ordförande för röstmottagningen. Ett sådant lagstadgat krav skulle enligt motionärerna underlätta arbetet, tydliggöra ansvarsfördelningen och bidra till att säkra en hög och likvärdig kvalitet i röstförandet.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser i likhet med regeringen att ett lagstadgat krav på att en av de närvarande röstmottagarna ska vara ordförande vid röstmottagningen i en röstningslokal skulle kunna leda till svårigheter att bemanna röstningslokaler under förtidsröstningsperioden. Detta kan i sin tur leda till att kommunerna kan tillhandahålla färre röstmottagningsställen. Dessutom framgår det av propositionen att behovet av ordförande torde vara mindre i en röstningslokal än i en vallokal eftersom arbetsuppgifterna för röstmottagare i röstningslokaler inte är lika omfattande som för röstmottagare i vallokaler.

Mot denna bakgrund finner inte utskottet skäl att ta initiativ till att ändra lagstiftningen i detta avseende. Motionsyrkandet avstyrks.

Ordningen på röstmottagningsstället

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om ordningen på röstmottagningsstället.

Jämför reservation 5 (SD).

Propositionen

Regeringen föreslår, som framgår ovan, att ska det tydliggöras i vallagen att den som inte följer röstmottagarnas anvisningar får uppmanas att tillfälligt lämna lokalen eller utrymmet, om det är av väsentlig betydelse för att genomföra röstmottagningen.

Av propositionen framgår att kommittén ansåg att röstmottagarna tillfälligt bör få avvisa den som inte rättar sig efter de anvisningar som röstmottagarna ger för att röstmottagningen ska kunna genomföras. Det innebär enligt kommittén inte att röstmottagarna ges befogenhet att med tvång eller våld avlägsna den som låtit bli att följa en anvisning.

För att undvika att bestämmelsen tolkas som att den ger röstmottagarna en sådan befogenhet bör den enligt regeringens mening formuleras så att den som inte rättar sig efter de anvisningar som röstmottagarna ger för att röstmottagningen ska kunna genomföras får uppmanas att lämna röstmottagningsstället.

Motionen

I kommittémotion 2021/22:4289 av Matheus Enholm m.fl. (SD) yrkande 3 föreslås ett tillkännagivande till regeringen om att kommitténs förslag till lagtext bör införas i lagen, dvs. att den som inte följer röstmottagarens anvisningar tillfälligt får avvisas från lokalen eller utrymmet, om det har väsentlig betydelse för att genomföra röstmottagningen.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser att det förtydligande som föreslås i vallagen är väl avvägt och utformat, och avstyrker därför motionsyrkandet.

Förbudet mot propaganda

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om förbudet mot propaganda.
Jämför reservation 6 (SD).

Propositionen

Regeringen anser att bestämmelsen i vallagen om förbud mot propaganda inte bör ändras.

Av propositionen framgår att enligt vallagen får det på ett röstmottagningsställe eller i ett utrymme intill detta inte förekomma propaganda eller annat som syftar till att påverka eller hindra väljarna i deras val (8 kap. 3 §).

I propositionen anförs att kommittén föreslagit att det tydliggörs att förbudet mot propaganda också ska gälla för ett område närmast utanför röstmottagningsstället. Kommittén har även föreslagit en bestämmelse om att den som finns i området närmast utanför val- eller röstningslokalen ska rätta sig efter de anvisningar som röstmottagarna ger för att röstmottagningen ska kunna genomföras. Enligt kommittén är syftet med förslagen att förtydliga

propagandaförbudet och definiera området för röstmottagarnas ordningsmakt i linje med Valprövningsnämndens praxis.

Regeringen pekar på att många kommuner inväntat att förslaget inte innebär något förtydligande eftersom det varken preciserar vad som kan utgöra propaganda eller hur stort område som ska omfattas av regleringen.

Regeringen instämmer i dessa synpunkter och konstaterar att värdet av förslaget kan ifrågasättas. Regeringen anser att det knappast är möjligt eller lämpligt att i vallagen närmare precisera hur stort utrymme som omfattas av förbudet mot propaganda.

Motionen

I kommittémotion 2021/22:4289 av Matheus Enholm m.fl. (SD) yrkande 4 föreslås ett tillkännagivande om att propagandaförbudet bör gälla både inne i och i området närmast utanför val- eller röstningslokalen. Den som befinner sig i detta närliggande område bör även rätta sig efter röstmottagares anvisningar som rör genomförandet av röstmottagningen.

Fredrik Lindahl m.fl. (SD) föreslår i kommittémotion 2020/21:687 yrkande 7 att reglerna om politisk propaganda vid röstmottagningsställen ses över. I motionen anförs att tillämpningen av reglerna i dag kan skilja sig åt mellan olika kommuner och att reglerna bör ses över så att en större enhetlighet kan uppnås. Ett motsvarande yrkande finns i kommittémotion 2021/22:3287 av Matheus Enholm m.fl. (SD) yrkande 6.

Tidigare behandling

Våren 2020 behandlade utskottet ett motionsyrkande om nya regler om förbud för politisk propaganda vid röstningslokaler (bet. 2019/20:KU12). Utskottet avstyrkte yrkandet med hänvisning till att kommitténs förslag borde avvaktas. Sverigedemokraterna reserverade sig.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser att det inte är lämpligt och knappast heller möjligt att i vallagen närmare precisera hur stort utrymme som bör omfattas av förbudet mot propaganda. Utskottet avstyrker därför motionsyrkandena.

Röstmottagningens offentlighet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om röstmottagningens offentlighet.

Jämför reservation 7 (SD).

Propositionen

Regeringen bedömer att det för närvarande inte bör införas något lagstadgat krav på att all röstmottagning är offentlig, om inte något annat föreskrivs i vallagen eller i någon annan lag.

I propositionen anförs att det av vallagen framgår att all rösträkning är offentlig. Det gäller såväl den preliminära rösträkningen i vallokalen som valnämndens rösträkning onsdagen efter valdagen och länsstyrelsens slutliga rösträkning. I vallagen anges att ”rösträkningen är offentlig” (11 kap. 1 §), att ”sammanträdet är offentligt” (12 kap. 1 §) och att ”förrättningen är offentlig” (13 kap. 1 §). I förarbetena till 2005 års vallag uttalade regeringen bl.a. att det är av grundläggande betydelse för valsystemets legitimitet att rösträkningen alltid är offentlig och att det uttryckligen ska framgå av vallagen (prop. 2004/05:163 s. 127–128).

Av propositionen framgår att kommittén föreslagit att det i förtydligande syfte ska införas en bestämmelse i vallagen som uttryckligen anger att all röstmottagning är offentlig, om inte något annat föreskrivs i vallagen eller i någon annan lag.

I propositionen anförs att regeringen i förarbetena till vallagen anförde bl.a. att det fanns en mängd undantag från offentlighet i röstmottagningen som innebär att det inte är självklart att röstmottagning i röstningslokaler alltid kan ske på ett sätt som kan betecknas som offentligt (prop. 2004/05:163 s. 127–128). Av propositionen framgår att kommittén angett som exempel på undantag från offentlighet att valnämnden har beslutat att röstmottagning ska äga rum på ett sjukhus, en kriminalvårdsanstalt, ett häkte eller någon liknande inrättning.

Regeringen bedömer att det inte finns tillräckligt beredningsunderlag för att i klargörande syfte föra in bestämmelser i vallagen om röstmottagningens offentlighet.

Motionen

I kommittémotion 2021/22:4289 av Matheus Enholm m.fl. (SD) yrkande 5 föreslås att det införs ett lagstadgat krav på att all röstmottagning är offentlig.

Utskottets ställningstagande

Av propositionen framgår att det kan finnas behov av undantag från huvudprincipen att all röstmottagning är offentlig. Utskottet är inte berett att ta något initiativ för ett lagstadgat krav på att all röstmottagning ska vara offentlig. Motionsyrkandet avstyrks.

Biträde åt väljare

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen tillkännager för regeringen att det bör införas bestämmelser om att en röstmottagare ska vara närvarande när en väljare får biträde vid röstningen eller med att ta sina valsedlar bakom avskärmningen, men att en utvärdering vid valet 2022 först bör genomföras.

Jämför det särskilda yttrandet (V).

Propositionen

Av propositionen framgår att en väljare som på grund av funktionsnedsättning eller liknande inte själv kan göra i ordning sina röster ska på begäran få hjälp med detta av röstmottagarna. En sådan väljare får också anlita någon annan som hjälper honom eller henne med detta (7 kap. 3 § andra stycket vallagen). Regleringen innebär att väljare får anlita inte bara röstmottagarna utan även någon annan person som hjälper väljaren vid röstningen. Någon motsvarande rätt för väljare som behöver hjälp med att ta sina valsedlar från den avskärmade plats där valsedlar läggs ut framgår inte uttryckligen av vallagen.

Regeringen bedömer att en väljare som på grund av funktionsnedsättning eller liknande inte själv kan göra i ordning sina röster även fortsättningsvis bör få anlita inte bara röstmottagarna utan även någon annan person som hjälper väljaren vid röstningen. Det bör inte införas en skyldighet för en sådan väljare att anlita en röstmottagare. Regeringen föreslår att en motsvarande ordning införs när det gäller biträde åt väljare vid valet av valsedlar.

Kommittén har föreslagit att en röstmottagare alltid ska vara närvarande när någon annan person hjälper en väljare som på grund av funktionsnedsättning eller liknande inte själv kan göra i ordning sina röster att rösta. Kommittén har även föreslagit att det ska vara obligatoriskt för en väljare som på grund av funktionsnedsättning eller liknande inte själv kan ta sina valsedlar på den avskärmade platsen att anlita en röstmottagare för det fall väljaren tar hjälp av någon annan person.

Regeringen konstaterar att det redan enligt den ordning som gäller i dag finns ett utrymme för att en väljare som har behov av hjälp med att göra i ordning sina röster ska kunna ta med både ett eget biträde och en röstmottagare bakom valskärmen. Den ändring i regleringen som nyligen gjordes syftade

dessutom till att förtydliga att väljare inte bara får anlita röstmottagarna utan även någon annan person som hjälper väljaren vid röstningen. Vidare anför regeringen att kommittén inte redogjort för att gruppröstning förekommer i syfte att obehörigen påverka just väljare som på grund av funktionsnedsättning eller liknande inte själva kan göra i ordning sina röster. Regeringen konstaterar att remissutfallet inte heller ger stöd för att någon sådan gruppröstning förekommer. Det saknas därmed underlag som visar att det finns ett problem med gruppröstning för dessa väljare, vilket innebär att behovet av att genomföra kommitténs förslag inte kan bedömas.

Motionerna

Karin Enström m.fl. (M) föreslår i kommittémotion 2021/22:4290 yrkande 1 ett tillkännagivande till regeringen om att en röstmottagare alltid ska vara närvarande när någon annan person hjälper en väljare att rösta eller ta valsedlar. Motionärerna konstaterar att regeringen i denna fråga har valt att frångå kommitténs förslag.

I kommittémotion 2021/22:4289 av Matheus Enholm m.fl. (SD) yrkande 6 föreslås ett tillkännagivande till regeringen om att en röstmottagare måste vara närvarande när någon annan person hjälper en väljare som på grund av funktionsnedsättning eller liknande inte själv kan göra i ordning sina röster. På motsvarande sätt bör det enligt motionärerna vara obligatoriskt för en väljare som på grund av funktionsnedsättning eller liknande inte kan ta sina valsedlar på den avskärmade plats där de finns utlagda att anlita en röstmottagare för detta, om väljaren tar hjälp av en annan person.

Tina Acketoft m.fl. (L) föreslår i kommittémotion 2021/22:4288 yrkande 2 ett tillkännagivande om att en röstmottagare alltid ska vara närvarande i de fall en väljare anlitar ett annat biträde för val av valsedlar eller för att göra i ordning sin röst. Motionärerna anför att kommitténs förslag inte innebär att röstmottagaren ska kontrollera vilken valsedel som läggs i kuvertet, utan bara att det ska finnas en närvaro av en röstmottagare för att säkerställa att valhandlingen utförs i enlighet med väljarens önskemål och att väljaren i den utsatta situation som det innebär att anlita en annan person inte utsätts för övertalningar eller otillbörlig kontroll.

Utskottets ställningstagande

Med den ändring av vallagen som föreslås i propositionen kommer en väljare som på grund av funktionsnedsättning eller liknande inte själv kan ta sina valsedlar ha möjlighet att få hjälp med detta på samma sätt som en väljare har möjlighet att få hjälp med att göra i ordning sina röster. Väljaren får anlita inte bara en röstmottagare utan även någon annan person.

Av propositionen framgår att det i rapporter som publicerats av Swedish International Liberal Centre (Silc) och Democracy Volunteers efter 2014 och 2018 års allmänna val har redovisats observationer som tyder på att fenomenet

gruppröstning är relativt vanligt förekommande i Sverige. I rapporterna tecknas bilden av att fenomenet med flera personer samtidigt bakom valskärmen i en del fall framstått som normaliserat och inte mötts av protester från röstmottagarnas sida.

Kommittén anförde att bestämmelserna om biträde vid röstningen representerar ett undantag från huvudregeln att valhandlingen ska ske i avskildhet och utan insyn (SOU 2021:7 s. 86). Det fanns enligt kommittén, mot bakgrund av riskerna för gruppröstning, anledning att fråga sig om det fanns skäl för att ändra reglerna om vem som ska ha rätt till hjälp, vem som ska avgöra om väljaren ska ha en sådan rätt och om rätten till hjälp när det gäller väljarens valfrihet borde begränsas. Enligt kommittén ska inte röstmottagarna kontrollera eller bedöma om en väljare har rätt till hjälp på grund av en funktionsnedsättning eller liknande. Huruvida en väljare har en funktionsnedsättning eller liknande och av det skälet behöver hjälp bakom valskärmen kan bara avgöras av väljaren själv. Vidare anförde kommittén att den väljare som anser sig vara i behov av hjälp bakom valskärmen kan få detta av en röstmottagare eller av en annan person som väljaren utser. För att stärka väljarens skydd mot otillbörlig påverkan av den person som väljaren själv utser föreslog kommittén att hjälpen bakom valskärmen alltid skulle ske i närvaro av en röstmottagare. Detsamma skulle gälla om väljaren får biträde att välja valsedel bakom avskärmningen.

Regeringen bedömer dock att det inte ska införas ett krav på att en röstmottagare alltid ska vara närvarande i dessa situationer. I propositionen anfördes bl.a. att det saknas underlag som visar att det finns ett problem med gruppröstning för dessa väljare, vilket enligt regeringen innebär att behovet av att genomföra kommitténs förslag inte kan bedömas.

Utskottet noterar att kommittén var enig om att föreslå att en röstmottagare alltid ska vara närvarande när en väljare får biträde vid röstningen eller med att ta sina valsedlar bakom avskärmningen. Utskottet ställer sig bakom kommitténs överväganden men anser samtidigt att det bl.a. mot bakgrund av de synpunkter som framförts av remissinstanser är viktigt att tillämpningen av bestämmelserna om biträde åt väljare vid röstningen och med att ta valsedlar bakom avskärmningen utvärderas vid valen 2022.

Sammantaget anser utskottet att det med utgångspunkt i kommitténs förslag bör införas bestämmelser om att en röstmottagare ska vara närvarande när en väljare får biträde vid röstningen eller med att ta sina valsedlar bakom avskärmningen. Utskottet anser dock att en utvärdering vid valen 2022 först ska genomföras. Detta bör riksdagen tillkännage för regeringen.

Tystnadsplikt

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om tystnadsplikt.
Jämför reservation 8 (M, SD).

Propositionen

Regeringen bedömer att det inte bör införas någon lagstadgad tystnadsplikt för anhöriga och andra enskilda som hjälper väljare att rösta.

Kommittén har föreslagit att det införs en bestämmelse om tystnadsplikt för anhöriga och andra enskilda som hjälper väljaren att rösta. Kommittén föreslår också att det införs en bestämmelse som innebär att röstmottagarna är skyldiga att informera varje privatperson som hjälper en väljare att rösta att en straffsanktionerad tystnadsplikt gäller för honom eller henne.

Av propositionen framgår att frågan om att införa en lagstadgad tystnadsplikt för privatpersoner som hjälper en väljare att göra i ordning sina röster har övervägts av tidigare utredningar; 2003 års vallagskommitté och 2011 års vallagskommitté föreslog att en sådan regel skulle tas in i vallagen (SOU 2004:111 s. 90 och 214–215 samt SOU 2013:24 s. 154–155). Riksdagens ombudsmän (JO) och Svea hovrätt ansåg att 2003 års vallagskommittés förslag inte borde genomföras. Till stöd för sin uppfattning anförde JO att den föreslagna regleringen innebär att privatpersoner som röjer eller utnyttjar uppgifter om hur någon har röstat kan straffas enligt 20 kap. 3 § brottsbalken för brott mot tystnadsplikt. Straffansvar kan inträda vid såväl uppsåtligt som oaktsamt handlande. JO påpekade att denna straffbarhet i väsentliga hänseenden skiljer sig från andra bestämmelser om tystnadsplikt för privatpersoner. Tystnadsplikten inträder direkt på grund av lag utan någon särskild uttalande förbindelse från den berördes sida. Det behövs inte heller något myndighetsbeslut eller någon annan åtgärd som manifesterar tystnadsplikten. Mot den bakgrunden ansåg JO att det får antas att många skulle sakna insikt om de straffrättsliga konsekvenserna av att de röjer eller utnyttjar uppgifter om hur någon har röstat. Svea hovrätt framförde synpunkter av motsvarande slag. Regeringen ansåg att de synpunkter som framförts av bl.a. JO var av sådant slag att det i varje fall vid den tidpunkten inte fanns skäl att gå vidare med förslaget. Någon lagstadgad tystnadsplikt infördes därför inte (prop. 2004/05:163 s. 98–99). När sedan 2011 års vallagskommitté föreslog en bestämmelse som i sak var identisk med den som föreslogs av 2003 års vallagskommitté ansåg JO att inte heller detta förslag borde genomföras. Till stöd för sin uppfattning förde JO fram samma argument som tidigare. Regeringen bedömde att de skäl som hade anförts av JO mot att införa en ny straffsanktionerad tystnadsplikt för enskilda vid biträde i samband med röstning vägde lika tungt som när frågan tidigare övervägdes. Någon

lagstadgad tystnadsplikt infördes därför inte heller då (prop. 2013/14:124 s. 37–38).

I propositionen konstaterar regeringen att kommitténs förslag, med vissa mindre justeringar, har lagts fram vid två tidigare tillfällen. De skäl som tidigare har framförts mot att införa en ny straffsanktionerad tystnadsplikt för enskilda vid biträde i samband med röstning gäller enligt regeringen med samma styrka som när frågan senast övervägdes.

Motionerna

I kommittémotion 2021/22:4290 av Karin Enström m.fl. (M) yrkande 2 föreslås att det införs en lagstadgad tystnadsplikt för personer som hjälper en väljare att rösta.

Matheus Enholm m.fl. (SD) föreslår i kommittémotion 2021/22:4289 yrkande 7 att det införs tystnadsplikt för väljarbiträden.

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar regeringens bedömning och avstyrker därför motionsyrkandena.

Reservationer

1. Valsedelssystemet och tillhandahållandet av valsedlar, punkt 2 (SD)

av Matheus Enholm (SD), Fredrik Lindahl (SD) och Lars Andersson (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2021/22:3287 av Matheus Enholm m.fl. (SD) yrkande 1 och

2021/22:4289 av Matheus Enholm m.fl. (SD) yrkande 1 och

bifaller delvis motionerna

2020/21:321 av Rickard Nordin (C),

2020/21:687 av Fredrik Lindahl m.fl. (SD) yrkandena 2 och 4,

2020/21:2911 av Angelika Bengtsson (SD) yrkandena 1 och 2,

2020/21:3175 av Linda Modig m.fl. (C) yrkande 3,

2020/21:3267 av Tina Acketoft m.fl. (L) yrkande 2.1,

2020/21:3662 av Markus Wiechel m.fl. (SD),

2021/22:252 av Markus Wiechel m.fl. (SD),

2021/22:1653 av Rickard Nordin (C),

2021/22:3217 av Per Schöldberg m.fl. (C) yrkande 4,

2021/22:3388 av Tina Acketoft m.fl. (L) yrkandena 8.1 och 9 samt

2021/22:4288 av Tina Acketoft m.fl. (L) yrkande 1.

Ställningstagande

Valmyndigheten konstaterade i sin erfarenhetsrapport från valen 2018 att valsedelssystemet bör ses över i sin helhet med sikte på ett förenklat, förbättrat och mindre sårbart system. Myndigheten ansåg att användningen av neutrala valsedlar och ett system med tryck av en valsedel per person borde övervägas. Riksrevisionen har ställt sig bakom en liknande problembeskrivning (RiR 2019:35).

Vi anser att den nuvarande ordningen innebär att det trycks upp många fler valsedlar än vad som behövs. Systemet underlättar också valfusk och sabotage. Ett vanligt förekommande fusk är att valsedlar för något parti försvinner eller placeras ovanpå något annat partis valsedlar. Problemen skulle förmodligen kunna åtgärdas ganska enkelt genom att alla partier delar på en gemensam neutral valsedel. Detta skulle bidra till förstärkt valhemlighet och ett minskat valfusk. Utöver detta skulle man också uppnå miljövinster.

Regeringen bör mot denna bakgrund utreda hur ett system med gemensamma valsedlar snarast kan införas.

2. Valsedelssystemet och tillhandahållandet av valsedlar, punkt 2 (C)

av Per Schöldberg (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2020/21:3175 av Linda Modig m.fl. (C) yrkande 3 och
2021/22:3217 av Per Schöldberg m.fl. (C) yrkande 4 och
bifaller delvis motionerna

2020/21:321 av Rickard Nordin (C),
2020/21:687 av Fredrik Lindahl m.fl. (SD) yrkandena 2 och 4,
2020/21:2911 av Angelika Bengtsson (SD) yrkandena 1 och 2,
2020/21:3267 av Tina Acketoft m.fl. (L) yrkande 2.1,
2020/21:3662 av Markus Wiechel m.fl. (SD),
2021/22:252 av Markus Wiechel m.fl. (SD),
2021/22:1653 av Rickard Nordin (C),
2021/22:3287 av Matheus Enholm m.fl. (SD) yrkande 1,
2021/22:3388 av Tina Acketoft m.fl. (L) yrkandena 8.1 och 9,
2021/22:4288 av Tina Acketoft m.fl. (L) yrkande 1 och
2021/22:4289 av Matheus Enholm m.fl. (SD) yrkande 1.

Ställningstagande

Till 2018 års val trycktes enligt Valmyndigheten ca 673 miljoner valsedlar. Den totala kostnaden för valsedelpapper, tryckning och emballage uppgick till drygt 28 miljoner kronor.

Valmyndigheten har bl.a. i erfarenhetsrapporter efter de tre senaste allmänna valen lyft fram behovet av en översyn av valsedelssystemet. Även den internationella valobservationsinsatsen från OSCE:s kontor demokratiska institutioner och mänskliga rättigheter (ODIHR) och Riksrevisionen har uppmärksammat behovet av en översyn av valsedelssystemet.

Ett system med neutrala valsedlar har många fördelar. Valmyndigheten har pekat på att det skulle lösa problemet med bevarandet av valhemligheten vid valsedelsställen och minska otydligheten om vem som ansvarar för att lägga ut valsedlar. Det skulle också kunna leda till att röstningen blir enklare och likadan oavsett var väljaren röstar.

Jag anser därför att regeringen bör utreda hur ett förändrat, förbättrat och förstärkt valsedelsystem borde se ut och även hur tillgängligheten för personer med grav synnedsättning ska öka.

3. Valsedelsystemet och tillhandahållandet av valsedlar, punkt 2 (L)

av Tina Acketoft (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2020/21:3267 av Tina Acketoft m.fl. (L) yrkande 2.1,

2021/22:3388 av Tina Acketoft m.fl. (L) yrkandena 8.1 och 9 samt

2021/22:4288 av Tina Acketoft m.fl. (L) yrkande 1 och

bifaller delvis motionerna

2020/21:321 av Rickard Nordin (C),

2020/21:687 av Fredrik Lindahl m.fl. (SD) yrkandena 2 och 4,

2020/21:2911 av Angelika Bengtsson (SD) yrkandena 1 och 2,

2020/21:3175 av Linda Modig m.fl. (C) yrkande 3,

2020/21:3662 av Markus Wiechel m.fl. (SD),

2021/22:252 av Markus Wiechel m.fl. (SD),

2021/22:1653 av Rickard Nordin (C),

2021/22:3217 av Per Schöldberg m.fl. (C) yrkande 4,

2021/22:3287 av Matheus Enholm m.fl. (SD) yrkande 1 och

2021/22:4289 av Matheus Enholm m.fl. (SD) yrkande 1.

Ställningstagande

Det svenska systemet med valsedlar är både resurskrävande och skapar osäkerhet. Jag anser att regeringen bör göra en förutsättningslös utredning av alternativa valsedelsystem.

4. Ordförande vid röstmottagning i en röstningslokal, punkt 3 (SD)

av Matheus Enholm (SD), Fredrik Lindahl (SD) och Lars Andersson (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2021/22:4289 av Matheus Enholm m.fl. (SD) yrkande 2.

Ställningstagande

I dag saknas en tydlig organisatorisk ordning bland röstmottagarna vid röstning i röstningslokaler. Vi anser därför i likhet med kommittén att en av de närvarande röstmottagarna ska vara ordförande. Detta skulle underlätta arbetet, tydliggöra ansvarsfördelningen och säkerställa en hög och likvärdig kvalitet i röstningsförfarandet. Vi anser därför att regeringen bör återkomma till riksdagen med ett förslag till en sådan reglering.

5. Ordningen på röstmottagningsstället, punkt 4 (SD)

av Matheus Enholm (SD), Fredrik Lindahl (SD) och Lars Andersson (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2021/22:4289 av Matheus Enholm m.fl. (SD) yrkande 3.

Ställningstagande

Stökigt och opassande beteende från ett fåtal personer får inte störa den demokratiska processen för andra medborgare. Vi anser därför att den ordalydelse för bestämmelsen om ordningen på röstmottagningsstället som kommittén föreslog bör införas i vallagen. I bestämmelsen bör således anges ”att den som inte följer röstmottagarens anvisningar får tillfälligt avvisas från lokalen eller utrymmet, om det har väsentlig betydelse för genomförandet av röstmottagningen”. Vi anser att regeringen bör återkomma till riksdagen med ett förslag på ändrad ordalydelse för den aktuella bestämmelsen.

6. Förbudet mot propaganda, punkt 5 (SD)

av Matheus Enholm (SD), Fredrik Lindahl (SD) och Lars Andersson (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2020/21:687 av Fredrik Lindahl m.fl. (SD) yrkande 7,
2021/22:3287 av Matheus Enholm m.fl. (SD) yrkande 6 och
2021/22:4289 av Matheus Enholm m.fl. (SD) yrkande 4.

Ställningstagande

Det är svårt att förstå att ett förbud mot propaganda endast skulle gälla inne i själva vallokalen. På väg in i lokalen tvingas en väljare regelmässigt att passera partifunktionärer. Möjligheten att på olika sätt påverka väljaren är stor. Förbudet mot propaganda bör såsom kommittén föreslagit gälla även området närmast val- eller röstningslokalen. Vi anser att regeringen bör återkomma till riksdagen med ett förslag till en sådan reglering.

7. Röstmottagningens offentlighet, punkt 6 (SD)

av Matheus Enholm (SD), Fredrik Lindahl (SD) och Lars Andersson (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2021/22:4289 av Matheus Enholm m.fl. (SD) yrkande 5.

Ställningstagande

Kommittén har föreslagit att det i förtydligande syfte borde införas en bestämmelse i vallagen som uttryckligen anger att röstmottagning är offentlig, om inte något annat föreskrivs i vallagen eller annan lag. Vi anser att regeringen bör återkomma till riksdagen med ett förslag till en sådan bestämmelse.

8. Tystnadsplikt, punkt 8 (M, SD)

av Karin Enström (M), Lars Jilmstad (M), Matheus Enholm (SD), Ida Drougge (M), Fredrik Lindahl (SD), Erik Ottoson (M) och Lars Andersson (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2021/22:4289 av Matheus Enholm m.fl. (SD) yrkande 7 och

2021/22:4290 av Karin Enström m.fl. (M) yrkande 2.

Ställningstagande

Det bör införas en lagstadgad tystnadsplikt för personer som hjälper en väljare att rösta. På det sättet stärks skyddet för väljaren samtidigt som det skapas straffrättsliga konsekvenser för den som röjer uppgifter om hur en person har röstat. Som kommittén föreslår bör en sådan bestämmelse kombineras med en skyldighet för röstmottagaren att informera den som hjälper en väljare att rösta om att en straffsanktionerad tystnadsplikt gäller. Vi anser att regeringen bör återkomma till riksdagen med en bestämmelse om tystnadsplikt för den som hjälper en väljare att rösta.

Särskilt yttrande

Biträde åt väljare, punkt 7 (V)

Mia Sydow Mölleby (V) anför:

Jag noterar att kommittén och regeringen har bedömt frågan om en röstmottagare alltid bör vara med när en väljare får biträde med att ta valsedlar eller göra i ordning sin röst på olika sätt. Vidare noterar jag att remissinstanser har efterlyst ytterligare analyser bl.a. av hur kommitténs förslag påverkar personer med funktionsnedsättning.

Jag vill särskilt framhålla vikten av att ett kommande förslag är till gagn för de funktionshindrade. Som en del av utvärderingen bör det därför enligt min mening ingå att inhämta synpunkter från funktionshinderorganisationerna. Jag förutsätter också att det som framkommer vid utvärderingen beaktas när man tar ställning till om ytterligare bestämmelser bör införas och hur dessa i sådant fall bör vara utformade.

Jag väljer dock att inte reservera mig, utan framför mina synpunkter här.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2021/22:52 Förstärkt skydd för väljare vid röstmottagning:

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i vallagen (2005:837).

Följdmotionerna

2021/22:4288 av Tina Acketoft m.fl. (L):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en utredning av alternativa valsedelssystem och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en röstmottagare alltid ska vara närvarande i de fall då en väljare anlitar ett annat biträde för val av valsedlar eller för att göra i ordning sin röst, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2021/22:4289 av Matheus Enholm m.fl. (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om utvärdering och reformering av valsedelssystemet och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ordförande för röstmottagning och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ordning vid röstmottagningsstället och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om propaganda invid vallokaler och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att lagstadga röstmottagandets offentlighet och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om röstmottagares närvaro vid användning av väljarbiträden och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om tystnadsplikt för väljarbiträden och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:4290 av Karin Enström m.fl. (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en röstmottagare alltid ska vara närvarande när någon annan person hjälper en väljare att rösta eller ta valsedlar, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa en lagstadgad tystnadsplikt för personer som hjälper en väljare att rösta, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

Motioner från allmänna motionstiden 2020/21

2020/21:321 av Rickard Nordin (C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inrätta ett system med utskrivbara valsedlar i vallokalerna och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:687 av Fredrik Lindahl m.fl. (SD):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda ett system med gemensamma valsedlar och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ordningen med att tillhandahålla valsedlar bakom skärmar ska upphöra och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om politisk propaganda vid omröstningslokaler och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:2911 av Angelika Bengtsson (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över Sveriges valhemlighet vid val av valsedel och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa ett valsystem med en gemensam valsedel för alla partier och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3175 av Linda Modig m.fl. (C):

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om förändring av valsedelssystemet och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3267 av Tina Acketoft m.fl. (L):

- 2.1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om översyn av valsedels- och personvalssystemet och tillkännager detta för regeringen.

Förslaget behandlas i den del som avser valsedelsystemet.

2020/21:3662 av Markus Wiechel m.fl. (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om gemensamma valsedlar och tillkännager detta för regeringen.

Motioner från allmänna motionstiden 2021/22

2021/22:252 av Markus Wiechel m.fl. (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om gemensamma valsedlar och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:1653 av Rickard Nordin (C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inrätta ett system med utskrivbara valsedlar i vallokaler och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:3217 av Per Schöldberg m.fl. (C):

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om förändring av valsedelsystemet och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:3287 av Matheus Enholm m.fl. (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda ett system med gemensamma valsedlar och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om politisk propaganda vid röstmottagningsställena och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:3388 av Tina Acketoft m.fl. (L):

- 8.1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om översyn av valsedels- och personvalssystemet och tillkännager detta för regeringen.

Förslaget behandlas i den del som avser valsedelsystemet.

9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om valsäkerhet och valhemlighet och tillkännager detta för regeringen.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

Förslag till lag om ändring i vallagen (2005:837)

Härigenom föreskrivs i fråga om vallagen (2005:837)

dels att 3 kap. 1 och 5 §§, 7 kap. 3 § och 8 kap. 2 och 4 §§ ska ha följande lydelse,

dels att rubriken närmast före 8 kap. 1 § ska lyda ”Utrustning m.m.”,

dels att det ska införas en ny paragraf, 8 kap. 2 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

1 §

Det *skall* finnas en central valmyndighet som har det övergripande ansvaret för frågor om val.

Det *ska* finnas en central valmyndighet som har det övergripande ansvaret för frågor om val.

Den centrala valmyndigheten ska inför varje val ta fram utbildningsmaterial avseende valet. Materialet ska tillhandahållas länsstyrelserna och valnämnderna.

5 §¹

Röstmottagare förordnas av valnämnden. Röstmottagare hos en utlandsmyndighet förordnas dock av myndighetens chef. Om valnämnden har beslutat att röstmottagning ska äga rum på ett sjukhus, en kriminalvårdsanstalt, ett häkte eller någon liknande inrättning, får nämnden överlåta åt den som är chef för inrättningen att förordna röstmottagare där.

Som röstmottagare får endast den förordnas som har fått sådan utbildning som behövs för uppdraget.

Som röstmottagare får endast den förordnas som har fått sådan utbildning som behövs för uppdraget. *Vid utbildningen ska det utbildningsmaterial som tillhandahålls av den centrala valmyndigheten användas. Valnämnden får dock ersätta delar av materialet eller komplettera detta om det behövs med hänsyn till lokala förhållanden.*

¹ Senaste lydelse 2014:301.

7 kap.3 §²

Väljare ska göra i ordning sina röster bakom en valskärm och därefter lämna valkuverten till röstmottagarna.

Väljare som på grund av funktionsnedsättning eller liknande inte själva kan göra i ordning sina röster, ska på begäran få hjälp med detta av röstmottagarna i den utsträckning som behövs. En sådan väljare får också anlita någon annan person som hjälper honom eller henne vid röstningen.

Varje väljare ska vara ensam bakom en valskärm och själv göra i ordning sina röster där. Därefter ska väljaren lämna valkuverten till röstmottagarna.

Väljare som på grund av funktionsnedsättning eller liknande inte själva kan göra i ordning sina röster, ska *dock* på begäran få hjälp med detta av röstmottagarna i den utsträckning som behövs. En sådan väljare får också anlita någon annan person som hjälper honom eller henne vid röstningen.

8 kap.2 §³

I anslutning till ett röstmottagningsställe ska det ordnas en lämplig avskärmad plats där valsedlar kan läggas ut. Om en sådan plats inte kan anordnas i anslutning till röstmottagningsstället får den i stället ordnas inne i lokalen. På denna plats ska väljarna ha tillgång till

1. valsedlar med enbart valbeteckning,
2. valsedlar med parti- och valbeteckning

a) för val till riksdagen samt region- och kommunfullmäktige för varje parti som vid något av de två senaste riksdagsvalen har fått mer än 1 procent av rösterna i hela landet,

b) för val till region- och kommunfullmäktige för varje parti som redan är representerat där och som inte uppfyller kraven i a ovan, när det gäller röstmottagningsställen inom den region eller den kommun där partiet är representerat,

3. valsedlar med parti- och valbeteckning för val till Europaparlamentet för varje parti som vid något av de två senaste valen till Europaparlamentet har fått mer än 1 procent av rösterna i hela landet eller valsedlar med parti- och valbeteckning samt uppgifter om kandidater om ett sådant parti deltar med endast en valsedel.

I anslutning till ett röstmottagningsställe ska det ordnas en lämplig avskärmad plats där valsedlar kan läggas ut *och där väljarna var för sig kan ta sina valsedlar utan insyn*. Om en sådan plats inte kan anordnas i anslutning till röstmottagningsstället får den i stället ordnas inne i lokalen. På denna plats ska väljarna ha tillgång till

² Senaste lydelse 2014:301.

³ Senaste lydelse 2019:923.

De partier som deltar i valen ska också kunna *lägga ut* sina valsedlar på denna plats.

De partier som deltar i valen ska också kunna *ge väljarna tillgång till* sina valsedlar. *Det är dock valnämnden eller utlandsmyndigheten som lägger ut valsedlarna på den avskärmade platsen.*

Valsedlarna ska presenteras på ett likformigt sätt.

Första stycket 2 och 3 gäller endast under förutsättning att partiet har gjort en begäran enligt 6 kap. 7 §.

2 a §

Väljare som på grund av funktionsnedsättning eller liknande inte själva kan ta sina valsedlar på den avskärmade plats där valsedlarna finns utlagda, ska på begäran få hjälp med detta av röstmottagarna i den utsträckning som behövs. En sådan väljare får också anlita någon annan person som hjälper honom eller henne med detta.

4 §

Röstmottagarna ansvarar för ordningen på röstmottagningsstället. Den som *finns* i lokalen eller i ett utrymme intill denna *skall* rätta sig efter de anvisningar som röstmottagarna ger för att röstmottagningen *skall* kunna genomföras. *Blir det sådan oordning att den inte kan avstyras får röstmottagningen tillfälligt avbrytas.*

Röstmottagarna ansvarar för ordningen på röstmottagningsstället. Den som *befinner sig* i lokalen eller i ett utrymme intill denna *ska* rätta sig efter de anvisningar som röstmottagarna ger för att röstmottagningen *ska* kunna genomföras. *Den som inte följer röstmottagarnas anvisningar får uppmanas att tillfälligt lämna lokalen eller utrymmet, om det är av väsentlig betydelse för genomförandet av röstmottagningen. Kan röstmottagningen på grund av en ordningsstörning inte genomföras får den tillfälligt avbrytas.*

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 februari 2022.
 2. Lagen tillämpas första gången inför och vid ordinarie val till riksdagen, regionfullmäktige och kommunfullmäktige 2022.